

Begår innvandrere mer kriminalitet enn andre?

Arnt Even Hustad

Statistikk over antatte gjerningsmenn for 1998 viser at det ble registrert 41 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i innvandrerbefolkningen. Til sammenlikning var antallet 27 per 1 000 innbyggere i befolkningen ellers. Det ble registrert relativt flere gjerningsmenn blant ikke-vestlige innvandrere enn blant vestlige innvandrere. Når en sammenlikner, må en ta hensyn til at levekårene for ikke-vestlige innvandrere er langt dårligere enn i befolkningen ellers.

I alt ble nesten 58 000 menn antatt av politiet for å stå bak en forbrytelse eller en forseelse i 1998. Av de antatte gjerningsmennene var 4 700 fra innvandrerbefolkningen, eller 8 prosent av alle gjerningsmennene. Dette er relativt mange flere enn det andelen innvandrere i hele befolkningen skulle tilsi, men tallet er samtidig en klar pekepinn på at innvandreres kriminalitet utgjør en beskjeden andel av den totale mengden lovbrudd som begås i Norge. Sagt på en annen måte: Skal en forstå det norske kriminalitetsbildet, nytter det lite å bare interessere seg for innvandrernes lovbrudd.

Per 1. september 1998 utgjorde innvandrere 5,5 prosent av befolkningen. Illustrert på en annen og tydeligere måte, var det 41 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i innvandrerbefolkningen. Til sammenlikning var antallet gjerningsmenn i befolkningen ellers på 27 per 1 000 innbyggere. De relative tallene er dermed de samme som for 1995 (Vassenden 1997). For ordens skyld: Når vi her taler om gjerningsmenn, sikter vi til mannlige gjerningspersoner.

Ikke-vestlige innvandrere ofte antatt som gjerningsmenn

Kategorien "innvandrere" er svært sammensatt. Ut fra statistikken ser en klare skillelinjer i antall antatte gjerningsmenn etter hvilken verdensregion de eller deres foreldre har bakgrunn fra.

Innvandrere fra vestlige land hadde færre antatte gjerningsmenn enn befolkningen ellers. Blant vestlige innvandrere var kriminalitetsratene høyest for innvandrere fra Norden, i alt 25 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere, altså to færre enn blant nordmenn. Det er særlig innvandrere fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika og Tyrkia som viser høye tall og fører til overrepresentasjon av antatte gjerningsmenn for hele innvandrerbefolkningen. I alt ble det registrert 55 antatte gjerningsmenn per

1 000 innbyggere i denne del av befolkningen. Til sammenlikning var andelen lavest for innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania. Blant disse ble det registrert 11 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere.

Det går altså et skille mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere i antallet antatte gjerningsmenn. Av de 4 700 registrerte gjerningsmenn i innvandrerbefolkningen, hadde vel 3 800 ikke-vestlig bakgrunn. Dette ser vi av tabell 1. Med bakgrunn i disse tallene blir det nærliggende å skille ut ikke-vestlige innvandrere som en egen gruppe. Tallene viser altså at det ikke dreier seg om høy kriminalitet i innvandrerbefolkningen som sådan, men at de høye ratene gjelder for de ikke-vestlige innvandrerne. Derfor er det disse vi vil fokusere på videre.

Datagrunnlag

Statistikken over etterforskede lovbrudd har grunnlag i registerdata fra politiets sentrale registreringssystem STRASAK. Videre er det innhentet opplysninger fra SSBs befolkningsstatistikk, nærmere bestemt fra den såkalte "fødelandsfilen", om sivilstand, bosted og fødeland for registrerte gjerningspersoner som er 5 år eller eldre per 1. september 1998. Uregistrerte utlendinger inngår ikke i innvandrerbefolkningen, men i den norske. Med uregistrerte utlendinger menes utenlandske statsborgere med midlertidig opphold i Norge, eksempelvis i jobbsammenheng, som flyktning eller turist. Datagrunnlaget for denne artikkelen er i prinsippet det samme som i en tidligere artikkel (Vassenden 1997), men tallmaterialet var fra 1995.

Tabell 1: Antatte gjerningsmenn, etter verdensregion og alder. Pr. 1 000 innbygger. Hele landet. 1998

Gjerningsmenn i hele innvandrerbefolkningen															
Alder	Nordmenn		I alt		Norden		Vest-Europa Unntatt Tyrkia		Øst-Europa		Nord- Amerika Oseania		Asia, Afrika, Mellom og Sør- Amerika, Tyrkia		
	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	
I alt	27	53 018	41	4 706	25	519	18	273	42	673	11	45	55	3 196	
5-13 år	5	1 383	14	210	6	7	6	4	12	30	4	1	17	168	
14-17 år	56	5 625	85	492	45	17	52	14	60	65	48	4	99	392	
18-20 år	89	6 797	105	449	76	24	37	7	108	84	32	3	115	331	
21-24 år	70	7 538	85	498	46	43	50	20	82	77	7	1	104	357	
25-29 år	51	8 013	71	701	35	65	27	31	69	91	14	4	95	510	
30-39 år	37	11 307	49	1 430	35	169	19	68	58	181	13	11	59	1 001	
40-59 år	19	10 183	24	827	21	166	16	114	28	122	9	13	31	412	
60-	6	2 127	10	99	8	28	8	15	13	23	7	8	13	25	

Kilde: Kriminalstatistikk

Kjønn, alder og bosted

Sosiale kjennetegn ved en vesentlig andel antatte gjerningspersoner er at de er unge, de er menn og at de er bosatt i byer. Dette er funn som har stått sterkt i norsk og internasjonal kriminologi i hele etterkrigstiden. I 1998 var 83 prosent av de antatte gjerningspersonene menn. Hovedtyngden var i alderen 21 til 29 år. Av alle antatte gjerningspersoner hadde 14 prosent bostedskommune Oslo. Sosioøkonomisk status er en annen viktig bakgrunnsfaktor for den registrerte kriminaliteten innen en befolkningsgruppe. Lav inntekt, liten utdanning og løs tilknytning til arbeidsmarkedet er sosiale kjennetegn ved personer som aller hyppigst blir registrert som gjerningsmenn i kriminalstatistikken (Danmarks Statistik 1998, Christie 1989).

Ikke-vestlige innvandrere har flere unge menn i Oslo

Innvandrerbefolkningen har en langt høyere andel unge menn som bor i Oslo, enn den øvrige befolkningen. Ikke-vestlige innvandrere

hadde høyest Oslo-andel: Hele 43 prosent av den mannlige, ikke-vestlige innvandrerbefolkningen hadde Oslo som bosted. Blant norske menn var andelen bosatt i Oslo på knapt 10 prosent. Gjennomsnittsalderen var lavere for menn i innvandrerbefolkningen enn i den øvrige delen av befolkningen. I Oslo var gjennomsnittsalderen til ikke-vestlige innvandrermenn på 29 år. I den øvrige mannlige Oslo-befolkningen var gjennomsnittsalderen til sammenlikning 39 år.

To bybefolkninger til sammenlikning

Hadde nordmenn og utlendinger fordelt seg likt på kjønn, alder og bosted, kunne vi ha sammenliknet dem direkte, slik det ble gjort innledningsvis. Som vi ser, er det imidlertid store forskjeller i fordelingen på variablene alder og bosted mellom gruppene.

Vi setter i denne artikkelen fokus på menns kriminalitet. Dette fordi det meste av kriminaliteten begås av menn. Videre vil vi heretter fokusere på Oslo-tallene. De er viktige,

både fordi kriminaliteten i byen er relativt omfattende, og på grunn av ikke-vestlige innvandreres sterke konsentrasjon til Oslo. Drøyt en firedel av alle landets etterforskede lovbrudd hadde Oslo som gjerningssted i 1998.

Oslo hadde flest ikke-vestlige gjerningsmenn

Av de 4 700 gjerningsmennene med innvandrerbakgrunn hadde litt over 2 000 bostedskommune Oslo,

Innvandrerbegrepet

I denne artikkelen tar en utgangspunkt i en definisjon av innvandrerbefolkningen som omfatter personer med to utenlandsfødte foreldre. For adopterte regnes adoptivforeldrenes fødeland. "Innvandrere" brukes synonymt med innvandrerbefolkningen der annet ikke er presisert. Innvandrerbefolkningen differensieres etter vestlige og ikke-vestlige innvandrere. Ikke-vestlige innvandrere har sin opprinnelse fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, Tyrkia eller Øst-Europa. Vestlige innvandrere har opprinnelse fra Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika eller Oseania.

Antatt gjerningsmann

Undersøkelsen tar utgangspunkt i menn som politi og påtalemyndighet har funnet skyldig i lovbrudd etter avsluttet etterforskning, det vil si menn med positiv påtaleavgjørelse. SSBs tidspunkt for opptelling er etter rettskraftig avgjørelse. Det betyr at man i en del tilfeller teller ett eller flere år etter det faktiske tidspunkt for offentlig påtale. Antall antatte gjerningsmenn for statistikåret 1998 er derfor ikke det samme som antall menn med positiv påtaleavgjørelse for 1998.

I tallgrunnlaget for antatte gjerningsmenn er menn frifunnet ved dom og menn frifunnet ved dom og inndragning utelatt. Det er dette som skiller begrepet antatt gjerningsperson fra begrepet siktede som brukt tidligere.

Samme antatte gjerningsmann kan ha begått flere lovbrudd og pådratt seg flere siktelser i 1998. I slike tilfeller blir gjerningsmannen gruppert på den groveste av dem, som antatt gjerningsperson etter lovbruddstype. Dette betyr også at samme person kan opptre som antatt gjerningsmann flere ganger i løpet av året. Statistikken kan derfor, i like stor grad, representere en opphopning på et mindre antall personer som den er et mål på spredning innen en befolkningsgruppe. Artikkelen tar utgangspunkt i kriminalitet registrert av politiet i statistikåret 1998. Det vil si at handlingen ikke bare er anmeldt men at lovbruddet også er oppklart og at en person er funnet skyldig i lovbruddet, vel og merke på påtalestadiet av prosessen.

altså knapt halvparten av de registrerte innvandrerne som var lovbyttere. Dette ser vi av tabell 2. Blant de antatte gjerningsmennene ellers, var drøyt 10 prosent eller 5 700 gjerningsmenn bosatt i Oslo. Av de 2 000 med innvandrerbakgrunn hadde 1 800 ikke-vestlig bakgrunn.

Som vi ser av tabell 2, ble det i Oslo registrert 30,8 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i den norske befolkningen. Til sammenlikning ble det blant vestlige innvandrere registrert 24,6 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere mens det blant ikke-vestlige innvandrere ble registrert 57,5 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere. Ikke-vestlige innvandrere hadde relativt flere antatte gjerningsmenn i alle aldersklasser sett i forhold til den norske befolkningen i Oslo. I aldersgruppen 25 til 29 år ble det for eksempel registrert 104,7 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i innvandrerbefolkningen mot 48 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i den norske befolkningen.

Vestlige innvandrere hadde færre antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i nesten alle alderskategorier, når man sammenlikner med den norske befolkningen.

Flest innvandrere tatt for veitrafikkforseelse

Av de 1 800 ikke-vestlige gjerningsmennene utgjorde drøyt halv-

parten, eller 950 menn, antatte gjerningsmenn registrert for mindre alvorlig kriminalitet, det vil si forseelse mot veitrafikkloven, naskeri eller tyveri. Dette ser vi av tabell 3.

I alt 560 ikke-vestlige innvandrere, eller knapt en tredel av alle, ble tatt for trafikkforseelse. I relative tall ble 18 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere tatt for trafikkforseelse. Til sammenlikning ble det registrert 10 per 1 000 innbyggere for trafikkforseelser i den norske befolkningen. Bak tallene ser en at det var særlig ikke-vestlige innvandrere i alderen 14 til 39 år som viste stor overrepresentasjon for denne type lovbrudd. Lovbruddene gjaldt i særlig grad kjøring uten gyldig førerkort. I relative tall utgjorde dette 6 gjerningspersoner per 1 000 innbyggere. For nordmenn, til sammenlikning, ble en per 1 000 innbyggere tatt for ugyldig førerkort.

Flere tatt for naskeri og butikktveri

Naskeri var det nest hyppigste lovbrudd som innvandrere ble registrert for. I alt ble 225 ikke-vestlige innvandrere tatt for dette. I relative

Tabell 2: Antatte gjerningsmenn, etter verdensregion og alder. Bokomune Oslo. Pr. 1 000 innbyggere. 1998

	Alle innvandrere							
	Nordmenn		I alt		Vestlige innvandrere		Ikke-vestlige innvandrere	
	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt	Pr. 1000	I alt
I alt	30,8	5 704	50,0	2 052	24,6	231	57,5	1 821
5-13 år	6,1	114	15,8	92	2,9	1	16,6	91
14-17 år	61,1	382	103,2	229	76,9	9	104,6	220
18-20 år	88,4	432	125,8	192	25,6	3	134,1	189
21-24 år	70,4	617	98,9	220	39,8	15	111,0	205
25-29 år	48,0	966	81,3	322	22,9	26	104,7	296
30-39 år	41,7	1 581	56,5	644	33,3	87	63,4	557
40-59 år	24,7	1 286	28,5	320	23,0	78	30,9	242
60-	9,0	326	12,4	33	9,2	12	15,4	21

Kilde: Kriminalstatistikk

Tabell 3: Antatte gjerningsmenn, etter verdensregion med ikke-vestlig landbakgrunn og for nordmenn. Bokommune Oslo. Pr. 1 000 innbyggere. 1998

	Ikke-vestlige innvandrere		Nordmenn	
	Pr. 1 000	I alt	Pr. 1 000	I alt
Alle typer lovbrudd ¹	57,5	1 821	31,9	5 704
Forbrytelser	25,2	796	13,8	2 454
Forbrytelse mot straffeloven	22,8	723	11,7	2 171
Almennfarlig forbrytelse	3,5	111	2,5	461
Dokumentfalsk	0,7	23	0,0	64
Forbrytelse mot sedeligheten	0,5	16	0,2	55
Forbrytelse mot den personlige frihet	1,5	46	0,6	112
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	3,7	117	1,4	257
Tyveri	5,1	161	3,0	563
Utpressing og ran	0,9	29	0,1	27
Bedrageri og utroskap	2,7	84	0,8	154
Skadeverk	1,2	37	0,9	164
Heleri og etterfølgende bistand	1,8	56	0,8	145
Annen forbrytelse mot straffeloven	1,4	43	0,9	169
Narkotikaforbrytelse mot lov om legemidler	1,9	59	1,3	235
Annen forbrytelse utenfor straffeloven	0,4	14	0,8	139
Forseelser	32,4	1 025	18,2	3 250
Forseelse mot straffeloven	9,6	304	5,5	1 013
Naskeri	7,1	225	3,3	583
Forseelse mot den alminnelige orden og fred	0,9	33	0,5	90
Annen forseelse mot straffeloven	1,5	46	1,7	340
Forseelse mot løsgjengerloven	0,8	25	0,9	157
Forseelse mot politivedtektene	0,6	19	0,5	87
Forseelse mot veitrafikkloven	18,0	563	10,0	1 726
Forseelse mot tolloven	1,5	48	0,2	48
Forseelse mot andre lover	2,1	66	1,5	332

¹ Vestlige innvandrere er utelatt
² Tallene omfatter alle lovbrudd som ikke- vestlige innvandrere er registrert for, der det er 16 gjerningsmenn eller flere
Kilde: Kriminalstatistikk

tall utgjør dette 7,1 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere. Til sammenlikning ble det registrert 3,3 per 1 000 innbyggere i den norske befolkningen for naskeri. Som for trafikforseelse viste ikke-vestlige innvandrere overrepresentasjon i alle aldre, men sterkest i aldersklassen 14 til 20 år (tabell 4).

Det var også relativt flere ikke-vestlige innvandrere som ble tatt for

tyveri. I alt ble det registrert 161 ikke-vestlige gjerningsmenn, 5,1 per 1 000 innbyggere for tyveri. Til sammenlikning var antallet 3 per 1 000 innbyggere i den norske befolkningen. Bak tallene ser man at overrepresentasjonen i særlig grad gjaldt simpelt tyveri fra butikk, blant ungdom i alderen 14 til 24 år. For ikke-vestlige innvandrermenn 30 år og over, var antallet gjerningsmenn per 1 000 innbyggere

for tyveri litt lavere enn for tilsvarende gruppe nordmenn.

Overrepresentert også for annen kontrollbetinget kriminalitet

I alt ble 111 ikke-vestlige innvandrermenn antatt som gjerningsmenn for allmennfarlig forbrytelse. Dette omfatter i hovedsak narkotikaforbrytelse nedfelt i den såkalte proffparagrafen, eller paragraf 162 i straffeloven. I relative tall ble 3,5 per 1 000 ikke-vestlige innvandrere antatt som gjerningsmenn for denne typen lovbrudd. Til sammenlikning var antall gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i den norske befolkningen på 2,5.

Forbrytelse mot lov om legemidler omhandler mindre narkotikalovbrudd, det vil si bruk og besittelse av narkotika. Ikke-vestlige innvandrere ble også her oftere registrert som gjerningsmenn enn hva tilfellet var for nordmenn. Mens det ble registrert 1,9 antatte gjerningsmenn per 1 000 innbyggere blant ikke-vestlige innvandrere, var det tilsvarende antallet i den norske befolkningen på 1,3. Ikke-vestlige innvandrere viste overhyppighet i alle aldersklasser. Totalt dreide det seg om 59 antatte gjerningsmenn med innvandrerbakgrunn mens antall nordmenn var på 235.

De nevnte, hyppigst forekommende lovbruddene er i hovedsak kriminalitet som oppdages og anmeldes av politi og vektere. Tallene er relativt sterkt betinget av formell kontroll, muligens mer intensiv ovenfor innvandrere enn for nordmenn.

Overhyppighet også for andre lovbrudd

Andre typer lovbrudd har langt tydeligere bakgrunn i anmeldelser fra publikum selv. Forbrytelser mot liv, legeme og helbred, utpressing, ran

Tabell 4: Antatte gjerningsmenn, etter aldersgruppe. Ikke-vestlig verdensregion og nordmenn. Bokommune Oslo.
Pr. 1 000 innbyggere. 1998

	I alt	5-13 år	14-17 år	18-20 år	21-24 år	25-29 år	30-39 år	40-59 år	60-
Almennfarlig forbrytelse									
Ikke-vestlige innvandrere	3,5	0,2	2,4	8,5	9,2	5,0	4,8	2,6	-
Nordmenn	2,5	0,1	1,1	7,8	7,6	3,9	3,7	1,7	0,0
Forbrytelse mot sedeligheten									
Ikke-vestlige innvandrere	0,5	0,7	-	0,7	0,5	0,7	0,7	0,3	-
Nordmenn	0,2	-	0,2	-	0,1	0,7	0,3	0,4	0,2
Forbrytelse mot den personlige frihet									
Ikke-vestlige innvandrere	1,5	0,5	3,8	3,5	2,7	2,8	1,4	0,5	0,7
Nordmenn	0,6	0,2	0,4	1,5	1,0	0,6	1,0	0,4	0,2
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred									
Ikke-vestlige innvandrere	3,7	1,6	13,3	9,2	4,3	5,3	3,9	1,3	-
Nordmenn	1,4	0,3	1,7	4,5	3,1	2,0	1,8	0,9	0,2
Tyveri									
Ikke-vestlige innvandrere	5,1	1,6	19,0	28,4	10,8	7,8	2,8	0,6	-
Nordmenn	3,0	0,9	4,7	7,8	7,1	5,7	4,4	1,3	0,0
Utpressing og ran									
Ikke-vestlige innvandrere	0,9	1,6	8,1	-	-	-	0,2	0,1	-
Nordmenn	0,1	0,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,0	-
Narkotikaforbrytelse mot lov om legemidler									
Ikke-vestlige innvandrere	1,9	-	3,3	5,7	4,9	3,2	1,9	1,1	-
Nordmenn	1,3	-	1,1	5,5	3,9	1,8	1,7	0,7	-
Naskeri									
Ikke-vestlige innvandrere	7,1	6,0	20,9	10,6	4,9	9,6	6,6	4,0	5,9
Nordmenn	3,3	2,1	4,6	3,1	2,1	2,0	2,8	3,1	3,7
Forseelse mot veitrafikkloven									
Ikke-vestlige innvandrere	18,0	0,9	14,7	34,1	42,2	36,8	23,4	11,1	3,7
Nordmenn	10,0	0,7	3,4	16,6	23,9	16,9	12,2	8,1	3,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

og sedelighetslovbrudd er typiske for handlinger anmeldt av publikum selv. Når vi beskriver registrert kriminalitet fordelt på slike lovbrudd, blir det små tall. Små tall betyr at det kan være relativt stor variasjon i tallene fra år til år.

I alt ble 117 ikke-vestlige innvandrere registrert som gjerningsmenn bak voldslovbrudd, eller forbrytelser mot liv, legeme og helbred. I relative tall ble det registrert 3,7 ikke-vestlige gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i innvandrerbefolkningen. For den norske befolk-

ningen var antallet 1,4 per 1 000 innbyggere. Innvandrerne hadde litt flere gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i alle aldre, men særskilt mange flere i aldersklassen 14 til 17 år. I denne gruppen ble det registrert 13,3 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere i innvandrerbefolkningen. Til sammenlikning var antallet i den norske befolkningen på 1,7. I absolutte tall ble 28 ikke-vestlige innvandrere antatt som gjerningsmenn i denne aldersklassen, mens det absolutte antallet var på 23 i den norske befolkningen.

Lang færre ble registrert for forbrytelse mot den personlige frihet, hvor i alt 46 innvandrere ble registrert. I relative tall, for innvandrerbefolkningen, ble det registrert 1,5 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere for denne typen forbrytelser. Til sammenlikning var antallet 0,6 i befolkningen ellers. Forbrytelsene dreide seg i hovedsak om trusler.

Blant innvandrere ble det i alt registrert 29 gjerningsmenn for utpressing og ran. I relative tall var antallet 0,9 gjerningsmenn per 1 000. Til sammenlikning var

antallet 0,1 i den norske befolkningen.

I alt 16 innvandrere ble på påtalestadiet funnet skyldig i forbrytelse mot sedeligheten. I relative tall var dette 0,5 gjerningsmenn per 1 000 innbyggere. Til sammenlikning var antallet 0,2 i befolkningen ellers. For lovbrudd ellers er tallene svært

små og de viser like eller noe lavere rater for innvandrere enn for den norske befolkningen.

Høyere faktisk kriminalitet?

En uheldig måte å lese kriminalstatistikk på, er å ta tallene for gitt uten interesse for hva tallene faktisk representerer. Det finnes tre perspektiver på kriminalstatistikken

som alle har relevans i denne sammenhengen. Det ene perspektivet ser kriminalstatistikken som mål på kriminalitetshyppighet. Alternativt kan statistikken leses som resultat av den formelle kontroll som utøves av politi og vektore. Som et tredje perspektiv kan kriminalstatistikken leses som mål på sosial utstøtning, representert av personer med stadig

tilbakefall til ny kriminalitet (Høigård 1997). I hvilken grad kan vi forstå opplysninger om ikke-vestlige innvandrere fra kriminalstatistikken ut fra disse tre perspektivene?

Avhengig av type lovbrudd kan man med varierende grad av sannsynlighet si om ikke-vestlige innvandrere faktisk begår mer kriminalitet enn nordmenn. Når det gjelder vold, sedelighet, forbrytelser mot den personlige frihet, utpressing og ran er det grunn til å tro at kriminalstatistikken viser et tydeligere bilde av den faktiske kriminaliteten, og av forskjeller mellom gruppene, enn når det gjelder tyveri, naskeri og trafikkkriminalitet. De førstnevnte lovbruddene er i stor grad preget av anmeldelser fra publikum. Selv om tallene er små, er frykten for denne type kriminalitet desto større. For tyveri, naskeri og trafikkkorsetelser har oppdagelsesrisikoen langt mer å si sett i forhold til politi og vakt-selskapers kontrollvirksomhet. Vi har alle hørt om den somaliske mannen som ble stanset av politiet 17 ganger på tre uker med anmodning om å vise kvittering på sin kostbare sykkel. Dersom denne historien sier noe om ikke-vestlige innvandreres kontrollhverdag, er det ikke rart tallene blir høye. Datamaterialet inneholder ikke slike opplysninger. Men man kan anta at kriminalstatistikken neppe er et feilfritt mål på forskjeller i hyppigheten av tyverier, naskerier og trafikkkorsetelser mellom befolkningsgruppene.

Det går skillelinjer mellom den registrerte kriminaliteten, mørketall og faktisk kriminalitet. Registrert kriminalitet er lovbrudd ferdig etterforsket av politiet på bakgrunn av anmeldelser fra i hovedsak politi, privatpersoner og næringsdrivende. Det er i dette sjiktet statistikken fanger opp kriminaliteten i Norge,

som for mange lovbrudd bare representerer toppen av et isfjell. Det kriminalstatistikken ikke fanger opp er lovbrudd som forblir uoppdaget eller uanmeldt og som dermed ikke inngår i etterforskningsmaterialet til politiet. Dette kalles mørketall. Det er viktig å huske på at den registrerte kriminaliteten ikke nødvendigvis avspeiler den faktiske kriminaliteten for ulike typer lovbrudd.

Under ett bør statistikken leses på bakgrunn av levekår blant ikke-vestlige innvandrere. Innvandrere fra ikke-vestlige land har lavere utdanning enn nordmenn. De har en langt lavere andel sysselsatte, selv blant høyt utdannede. Husholdsinntekten per forbruksenhet er knapt to tredeler av nordmenns inntekt og de bor billigere og trangere enn nordmenn. Flere innvandrere enn nordmenn forteller at de er ensomme. Dårlig kontakt med det norske samfunnet og svakt familienettverk bidrar til isolasjon og ensomhet. Nervøse lidelser er mer utbredt blant innvandrere enn blant nordmenn. Dette er noen av hovedresultatene fra undersøkelsen Levekår blant ikke-vestlige innvandrere fra 1996 (Blom 1998). Med dårlige levekår følger ofte mer kriminalitet. Fra Danmark har man påvist samvariasjonen mellom sosioøkonomisk status og kriminalitet, også for innvandrere. Dette gir en viktig del av bakgrunnen for hvorfor utlendinger, sammenliknet med dansker, relativt ofte ble registrert for kriminalitet i 1995 (Danmarks Statistik 1998). Statistikken blir dermed en indikator på levekårsforskjeller mellom befolkningsgrupper.

Men i tillegg til nære sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og kriminalitet er også slike variabler nært knyttet til høyere oppdagelsesrisiko for lovbrudd

(Balvig og Høigård 1988). Det er derfor samvariasjonen mellom konkrete handlinger, den formelle kontrollen som utøves og de sosiale utstøtningsmekanismer som gjelder for ikke-vestlige innvandrere som til sammen gir høyere registrert kriminalitet blant ikke-vestlige innvandrere enn for nordmenn.

Litteratur

Balvig, Flemming og Cecilie Høigård (1988): *Kriminalitet og straff i tall og tekst*, Oslo: Universitetsforlaget.

Blom, Svein (1998): *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*, Rapporter 98/16, Statistisk sentralbyrå.

Christie, Nils (1989): *Hvor tett et samfunn?* Oslo: Universitetsforlaget.

Danmarks Statistik (1998): *Kriminalitet og national oprindelse 1995*, Social sikring og retsvæsen 1998:2.

Høigård, Cecilie (1997): *Kriminalitetsbilder og kriminalstatistikk*, Finstad og Høigård (red.) *Kriminologi*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Vassenden, Kåre (1997): "Kriminalitet", i *Innvandrere i Norge*, Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.

Arnt Even Hustad

(arnt.even.hustad@ssb.no) er konsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for levekårsstatistikk.